

3. Наказ Міністерства статистики України «Про порядок затвердження форм державної статистичної звітності» № 76 від 30.04.1993 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0054-93.

4. Озеран А. Статистична звітність / А.Озеран // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – №8–9. – С. 94–105.

5. Сидоренко Р.В. Класифікація звітності підприємства в сучасних умовах господарювання / Р.В. Сидоренко // «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 9 (33). – Ч. 3. – 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2012_9_3/37.pdf

***Анотація.** У статті визначена роль статистичної інформації при прийнятті управлінських рішень керівництвом фермерських господарств. Розглянуто структуру та зміст основних форм статистичної звітності.*

***Ключові слова:** статистична звітність, фермерські господарства, форми звітності, статистична інформація, статистичні спостереження.*

***Summary.** The article defines the role of statistical information in making management decisions by farmers. The structure and content of the basic forms of statistical reporting.*

***Key words:** statistical reporting, farms, reporting forms, statistics, statistical observation.*

УДК 338.43:631.11

Слістратова Ю. О.
аспірант, Житомирський національний агроекологічний університет*

ОЦІНКА СТАНУ ТЕХНІЧНОЇ І ТЕХНОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

***Анотація.** Проаналізовано сучасний стан матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Досліджено стан технічної і технологічної безпеки сільськогосподарських підприємств. Визначено напрями і принципи подальшого відтворення технічного потенціалу сільського господарства для підвищення економічної безпеки товаровиробників.*

***Ключові слова:** сільськогосподарське виробництво, технічна і технологічна безпека, сучасна техніка, конкурентоспроможність, ефективність.*

Постановка проблеми. Сільськогосподарське виробництво в Україні постійно оголошується пріоритетною галуззю економіки, кожний наступний

* Науковий керівник – Т.О. Зінчук, д.е.н., професор.

уряд декларує необхідність масштабної підтримки аграрного сектора. На практиці існуючі декларації у багатьох випадках не перетворюються на конкретні рішення, а прийняті програми часто не виконуються через відсутність фінансування або з інших причин [7]. Тому більша частина вітчизняних аграрних підприємств змушена функціонувати у достатньо агресивному зовнішньому середовищі, що спричиняє додаткові ризики для виробників сільськогосподарської продукції з точки зору створення умов для їх економічної безпеки.

Важливою складовою в процесі виробництва сільськогосподарської продукції є технічне забезпечення товаровиробників. Лише за умови наявності необхідних сільськогосподарських машин можлива реалізація генетичного потенціалу вирощуваних культур, адже проведення всіх технологічних операцій регламентовано в часі та вимагає високої якості здійснення обробітку ґрунту, посіву, внесення добрив, збирання врожаю тощо [2]. Як показує світовий досвід, прогресивний поступальний розвиток сільського господарства та конкурентоспроможність товаровиробників можливі лише при умові відповідного технологічного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення сільськогосподарських підприємств технічними засобами та ефективність їх використання висвітлені в наукових працях М. В. Зубця, М. І. Кісіля, В. І. Кравчука, П. А. Лайка, І.С. Левитського, М.І. Лобаса, М.М. Могилової, П. А. Музики, Г. М. Підлісецького, П. Т. Саблука, В. Р. Сайка, В. П. Ситника та ін. Незважаючи на широке коло питань, які вивчались вітчизняними та зарубіжними науковцями, ряд із них, у зв'язку із поглибленням ринкових відносин на селі, потребують удосконалення та подальшого дослідження, особливо в контексті забезпечення технічної і технологічної безпеки сільськогосподарських підприємств.

Ціль роботи. Метою статті є вивчення ефективності використання сучасної техніки для забезпечення технічної і технологічної безпеки аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу. Технічне оснащення аграрного виробництва є надзвичайно важливим з точки зору можливостей впровадження інтенсивних технологій виробництва як у галузі рослинництва, так і в тваринництві. Основними видами сільськогосподарської техніки є трактори, зернозбиральні та інші типи комбайнів, вантажні автомобілі. Проведені дослідження показують неспроможність вітчизняної важкої промисловості забезпечити потреби сільськогосподарських товаровиробників у техніці вітчизняного виробництва, що позначається на собівартості виробної продукції.

Виробництвом тракторів в Україні займаються декілька машинобудівних підприємств, розташованих в різних регіонах країни. Найбільшим вітчизняним виробником тракторів є ВАТ “Харківський тракторний завод”. Другим за величиною виробником – є ВО “Південний машинобудівний завод”, продукція якого відома під маркою ЮМЗ [8].

В Україні з 2005 р. виробляються трактори серії “Коваль” спільним українсько-російським підприємством за участю ЗАТ “Петербурзький тракторний завод”. За допомогою Мінського тракторного заводу та за його ліцензією ТОВ “Укравтозапчастина” виготовляє добре відомі в Україні трактори тягового класу МТЗ-80 і МТЗ-82. Крім зазначених моделей тракторів, ТОВ “Укравтозапчастина” налагодило виготовлення тракторів власного виробництва “Кий” серії 2000. Нещодавно ТОВ “Українська агротехнічна компанія сільськогосподарського машинобудування” освоїла виробництво тракторів ТЯ-200 “Ярило”. Їх комплектують двигунами німецької фірми “Дойц АГ” або двигунами російського виробництва.

В середньому за рік в Україні виробляється 4400 тракторів. При цьому лише в Житомирській області у 2010 р. функціонувало 1295 сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм. В цілому по Україні таких підприємств більше 40 тис., тому придбати новий трактор вітчизняного виробництва середньостатистичне сільськогосподарське підприємство може 1 раз на 9–10 років.

Крім недостатніх обсягів виробництва вітчизняних тракторів, вказана техніка є достатньо дорогою. Ціни на трактори вітчизняного виробництва за 7 років зросли в середньому у 2,5 рази. Наразі відносно сучасний трактор українського виробництва коштує за цінами заводів-виробників близько 400 тис. грн. У 2011 р. на одне сільськогосподарське підприємство Житомирської області припадало в середньому 2,5 млн грн виробленої сільськогосподарської продукції. В цьому ж році всі аграрні підприємства області отримали 263,8 млн грн прибутку, що в розрахунку на одне підприємство складає 203,7 тис. грн. Враховуючи, що 50,5 % сільськогосподарських підприємств Житомирської області у 2011 р. були збитковими, то для більшості суб'єктів господарювання придбання нового трактора за власні кошти є практично нереальним. З точки зору економічної безпеки цих підприємств, такий стан речей є дуже загрозливим.

Ситуація із забезпечення сільгоспвиробників зернозбиральними комбайнами є ще гіршою. За даними фахівців, у 2011 р. в Україні налічувалося близько 57435 одиниць зернозбиральних комбайнів строком експлуатації від 1 до 20 років. З них 39091 комбайнів перебували у власності сільськогосподарських підприємств, а 18344 – в господарствах населення. При цьому технічно справних комбайнів на той час було лише 45381. Близько 70 % парку комбайнів Україні становлять машини виробництва країн СНД: Дон-1200, Єнісей та Нива [1].

За оцінками експертів, у 2011 р., від осипання втрачено понад 10 % від валового збору вартістю близько 800 млн дол. США. В результаті хлібороби недоотримали значні кошти. Таким чином, з точки зору економічної безпеки сільськогосподарських підприємств, існуюча ситуація із забезпеченням їх зернозбиральними комбайнами створює дві явні загрози: по-перше, існуюча кількість зернозбиральної техніки не дозволяє провести жнива в оптимальні терміни; по-друге, значна частина наявних у господарствах зернозбиральних комбайнів є фізично та морально застарілими або непрацюючими. Важливим

фактором ризику для економічної безпеки аграрних підприємств можна вважати високу ціну зернозбиральної техніки (табл. 1).

Таблиця 1

Ціни на зернозбиральні комбайни вітчизняного виробництва, що постачалися через ДП “Спецагролізинг”

Назва підприємства-виробника	Марки зернозбиральних комбайнів	Гранична вартість, грн
ТОВ НВП “Херсонський машинобудівний завод”	Зернозбиральні комбайни КЗС-9-1 “Славутич”	996000
ТОВ НВП “БілоцерківМАЗ”	Зернозбиральні комбайни КЗС-812СХ	998000
	Зернозбиральні комбайни КЗС-1218СХ	1350000
ТОВ СУРВП “Дон-Лан”	Зернозбиральні комбайни “Дон-Лан-Вектор”	1099426
	Зернозбиральні комбайни “Дон-Лан-Акрос”	1295000
ТОВ “ВТК “Білоцерківський комбайно-тракторний завод”	Зернозбиральні комбайни “Єнісей КЗС-950”	795185
	Зернозбиральні комбайни “Єнісей КЗС-954”	797050
ТОВ “Торгівельний дім “Донснаб”	Зернозбиральні комбайни “ДОНЕЦ-1500”	923355

Джерело: за даними Міністерства аграрної політики і продовольства України

Використовуючи статистичні матеріали, ми провели дослідження стану технологічної безпеки товаровиробників Житомирської області. За 2011 р. аграрії Житомирщини витратили на закупівлю нової сільськогосподарської техніки майже у три рази більше коштів, ніж за такий же період 2010 р. Підприємствами куплено 290 одиниць сільськогосподарської техніки на суму майже 84 млн грн. Основна техніка, придбана інтегрованими підприємствами, представлена енергозберігаючими широкозахватними агрегатами переважно зарубіжного виробництва. Найпоширенішими марками техніки є наступні: Case, Claas, John Deere, Fendt, New Holland, Massey Ferguson, Deutz-Fahr. Значним попитом у аграріїв користується білоруська техніка Мінського тракторного заводу.

Значний економічний ефект при використанні іноземної зернозбиральної техніки досягається за рахунок якості збирання (втрати зерна при обмолоті на 50–60 % нижчі за вітчизняну техніку) та за рахунок якісного подрібнення та рівномірного розподілу по полю органічних поживних решток, що, як наслідок, призводить до збагачення ґрунту органічною речовиною [1]. Так для

прикладу, використання комбайнів Case 7088 в ТОВ “А.Т.К.” дозволяє проводити збирання, в середньому, 40–45 га за робочий день, а при організації цілодобової роботи 70–80 га. Однак лише окремі підприємства можуть купувати іноземну техніку, забезпечувати технологічну безпеку господарської діяльності (табл. 2).

Таблиця 2

Профіль та оцінка стану технічної і технологічної безпеки сільськогосподарських підприємств Житомирської області

Переважний стан техніки			Впровадження інновацій			Оцінка складової економічної безпеки	
зношена (більше 10 років)	середнього віку (3-10 років)	нова	не впровад-жувалися	впровад-жених 1 вид інновацій	впровадже-но 2 і більше видів інновацій	абсолютна бали	відносна %
	+			+		2	50
		+		+		3	75
+			+			0	0
	+			+		2	50
	+			+		2	50
	+		+			1	25
+			+			0	0
+				+		1	25
	+			+		2	50
+					+	2	50

Джерело: власні дослідження

Як видно з даних табл. 2, лише одне з досліджених сільськогосподарських підприємств забезпечене переважно новою технікою. У 50 % господарств середній вік служби сільськогосподарської техніки складає від 3 до 10 років, а в 40 % агроформувань термін використання більшої частини техніки вже перевищує 10 років. Кожне третє досліджене підприємство за 5 років не впровадило жодної інновації і лише в одному підприємстві впровадили 2 і більше видів інновацій. Вище зазначені факти дозволили зробити висновки про те, що рівень технічної і технологічної безпеки досліджених суб'єктів господарювання є низьким, а у двох господарствах вказаний рівень узагалі є критичним.

Впродовж 2011 р. сільськогосподарські підприємства придбали лише 62 % техніки від потреби, а вибуття основних засобів в три рази перевищило їх

надходження. Енергетичні ресурси сільськогосподарських підприємств Житомирської області зменшуються досить високими темпами і в 2011 р. в порівнянні з 2007 р. зменшились на 43 % (табл. 3).

Таблиця 3

**Динаміка забезпеченості енергетичними ресурсами
сільськогосподарських підприємств Житомирської області**

Показники	Рік					2011 р. до 2007 р., %
	2007	2008	2009	2010	2011	
Енергетичні потужності, тис. к.с.	2353,1	2093,9	1693,9	1437,6	1348,1	57,3
Припадає енергетичних потужностей, к.с.						
на одного працівника	92,3	120,9	107,1	108,2	109,7	118,8
на 100 га посівної площі	611,4	553,3	465,9	376,0	384,5	62,9
Електроозброєність праці, кВт/год	49,2	68,6	71,0	79,6	80,7	163,9

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистики в Житомирській області

Головний узагальнюючий показник ефективності використання основних виробничих фондів – фондівіддача – знижується. Склалася парадоксальна ситуація: витрати підприємств на придбання основних виробничих засобів зростають, а ефективність їх використання стабільно знижується. Це пояснюється наявністю в аграрних підприємствах великої кількості зношеної техніки та обладнання, серед яких нова, продуктивна техніка, внаслідок її недостатньої частки, не дає належного ефекту.

Альтернативою придбання нової техніки для сільськогосподарських підприємств може бути купівля вживаних транспортних засобів зарубіжного виробництва або укладання договорів на збирання урожаю з сторонніми організаціями, що мають відповідну техніку. Однак, недоліком першого варіанту є високі ціни навіть на техніку, що вже була в експлуатації, і висока вартість ремонту імпортової техніки. Так, наприклад, комбайн “Джон Дір”, що був в експлуатації 5–6 років, коштує близько 100 тис. євро, а ціна новішого комбайна може доходити до 200 тис. євро.

Оренда техніки на період збору урожаю теж пов’язана з ризиками сільськогосподарських підприємств. По-перше, ціни на такі послуги є

договірними, і в умовах відсутності конкуренції надавані послуг можуть їх штучно завищувати. По-друге, збір урожаю у всіх господарствах певного регіону необхідно починати практично одночасно, тому наявність черги на отримання послуг може призвести до втрати частини урожаю чи погіршення його якості через порушення термінів збирання. Крім того, надання послуг з використанням сільськогосподарської техніки не є поширеним видом бізнесу у всіх регіонах України.

Висновки. Сучасний стан технічного забезпечення виробників сільськогосподарської продукції наблизився до критичної межі. Близько 80 % технічних засобів, що залишилися в господарствах, відпрацювали свій нормативний ресурс. Через зношеність та технічну несправність до 25 % їх не використовуються. Зменшення кількості техніки та зниження рівня її технічної готовності призвело до підвищення навантаження у 1,5–2 рази, що значно затягує терміни виконання робіт, порушує вимоги агротехніки та збільшує втрати врожаю.

Вітчизняні товаровиробники потребують технологічного оновлення за рахунок вітчизняних та іноземних ефективних, енергозберігаючих та надійних технічних засобів. Для вирішення цієї проблеми необхідний комплексний підхід щодо відтворення технічного потенціалу до рівня потреби та державна підтримка розробки і виробництва сучасних вітчизняних технічних засобів для підвищення економічної безпеки товаровиробників.

Література

1. Білоусько Я. К. Техніко-технологічне забезпечення сільського господарства / Я. К. Білоусько // Економіка АПК. – 2009. – №12. – С.29–33.
2. Гейць В. М. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: Інноваційно-технологічний розвиток економіки / В. М. Гейць, В. П. Семиноженко, Б.С. Кваснюк – К.: Фенікс, 2007, – 564 с.
3. Кононенко М. П. Обґрунтування оптимізації нормативних витрат на виробництво сільськогосподарської продукції / М.П. Кононенко // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 32.

4. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирської області у 2009–2010 роках та на період до 2015 року / М. М. Дейсан [та ін.]. – Житомир: Рута, 2009. – 304 с.
5. Лукінов І. І. Вибрані праці: у 2-х кн. / І. І. Лукінов – Кн.2. – К.: ННЦ ІАЕ, 2007. – 794 с.
6. Мазнєв Г. Є. Методичний підхід щодо обґрунтування територіального розміщення ремонтно-обслуговуючих підприємств / Г. Є. Мазнєв // Економіка АПК. – 2019.– №11.– С.102–108.
7. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західного регіону України / редкол.: В. М. Зубець [та ін.]. – К.: Урожай, 2004. – 560с.
8. Підлісецький Г. М. Економічні проблеми технічного забезпечення сільського господарства / Г.М. Підлісецький // Економіка України. – 2008.– №11.– С.81–87.
9. Саблук П. Т. Агропромисловий комплекс в системі зовнішньоекономічної діяльності України / П. Т. Саблук, А. А. Фесина, В. І. Власов та ін. // – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 242 с.
10. Узун В. Я. Крупный и малый бизнес в сельском хозяйстве России: адаптация к рынку и эффективность / В. Я. Узун. – М.: ФГНУ “Росинформагротех”, 2005. – 184 с.

***Аннотация.** Проанализировано современное состояние материально-технического обеспечения сельскохозяйственных предприятий. Исследовано состояние технической и технологической безопасности сельскохозяйственных предприятий. Определены направления и принципы дальнейшего воспроизведения технического потенциала сельского хозяйства для повышения экономической безопасности товаропроизводителей.*

***Ключевые слова:** сельскохозяйственное производство, техническая и технологическая безопасность, современная техника, конкурентоспособность, эффективность.*

***Summary.** We analyzed the current state of logistics farms. We investigated the status of technical and technological security farms. We have determined the direction and principles for further reproduction of technical capacity of agriculture to improve the economic security of producers.*

***Key-words:** agriculture, technical and technological security, modern technology, competitiveness and efficiency.*